

היתר המכירה בשביעית, בזמננו

במאמרנו הקודם "על הלוחמים נגד היתר המכירה בשביעית" (כ"ג אלול תשס"ז) מתחנו ביקורת על מקבלי ההחלטות ב"רבנות הראשית לישראל" שהחליטו השנה לא לתת תעודות כשרות לחנויות מזון או לאולמות שמחה וכו' המשתמשים בפירות וירקות של החקלאים הסומכים על "היתר המכירה". ייחדנו את הדיבור על כך כי הרבנות הראשית מכשילה בכך כמעט כל תושבי ארצנו הקדושה שיאכלו איסור ספחים, ומכשילה אותם בהפסד מאכלים אלו שלא כדין. הצבענו על כך שהרבה מאותם רשתות שיווק מזון שלא יקבלו "תעודת הכשר" מהרבנות בשנה זו, וינהלו עסקיהם כרגיל, אפשר שלא יחזרו לבקש "הכשר" מהרבנות בשנים שאחרי השביעית, ולא יהיה שום פיקוח על בעיות ערלה ותרומות ומעשרות. זאת אומרת, מחמת שקבעה הרבנות להחמיר (בדבר שרבים הם גדולי עולם המתירים, כדלהלן) היא גורמת למכשולים גדולים בכשרות בנושאים אחרים.

מאז ועד היום הגיעו לידי שלוש שאלות בנושאים קריטיים.

[א] חייל המשרת בצבא קבע שואל: "מה אוכל במשך שנה זו?". הרי ודאי שהצבא לא יספק מזון יבוא או מ"אוצר בית דין".

[ב] שאל אותי אביו של חתן שאיננו גר באזור של המהדרים במצוות שביעית, כיצד יזמין אורחים לאולם שמחות כאשר מגישים מזון על פי השוק המקומי, וכבר אין "היתר מכירה" (לפי הרבנות).

[ג] נשאלתי על ידי אדם העובד בתעשייה, ויש מסעדה מקומית של המפעל, כיצד יאכל ארוחת צהרים בכל יום? ובעיה זו ניצבת בכל מקום ציבורי, לעובדים ב"כנסת" או במשרדים או בבנקים הגדולים וכיו"ב שלא במקום מגוריהם.

בימים אלו העיתונות של סקטור מסוים יוצאת בתעמולה התקפית עזה בכותרות "המלחמה על השביעית" או "הקרוב נגד היתר מכירה". לפי נימוקיהם "הערכאות מתערבות בענייני הדת". טענה זו היא כזב כי לא הבג"צ מתערבת, אלא נציגי הציבור הנפגע, אותם המסורתיים בכל פזורי הארץ שיזדקקו לאכול השנה מאכל "בלתי כשר", הם הפונים לבג"צ דרך חברת "אסיף". ולא כולם גרים באזורים המסוימים מאוד (ירושלים ובני ברק), שם יש "חנויות שמיטה".

לכן עלינו לחזק את אחינו בני ישראל ולהכריז בקול: "הסומך על היתר המכירה הוא הולך בתלם של גדולי ישראל, יראי שמים וחכמים מופלגים לא פחות מהרבנים שיש בדורנו. וכיון שמדובר באיסור דרבנן, ודאי דרך התורה היא שאפשר להקל

בספקות". וכדי לעזור ולחזק ידיהם של בני תורה, לבל יטעו אחרי המעלימים מהם מידע, הנני לפרסם כאן. ובסוף מאמרנו זה נביא חלק מהנימוקים מדוע אין איסור "לא תחנם" ב"היתר המכירה".

אנו קוראים למחמירים לא להרבות שנאה מישראל ולמנוע חילול השם.

פרק ראשון

בזה נבוא לבאר טענה גדולה נגד אותם המשפיעים על הרבנות הראשית לפסול את "היתר המכירה" ולגרום קשיים גדולים לכלל האוכלוסייה. הזכרנו בתחילת המאמר שעל ידי הרחבת האיסור לא יוכלו רוב האנשים לאכול איש בבית חברו, ואפילו בסעודות נישואין באולמות שמחה יימנעו הרבה מהמוזמנים מלהשתתף, או שיבואו וישבו ליד השולחנות בלי לטעום מאומה, וכדי בזיון וקצף ופגיעה בבעלי השמחה. ועלול הדבר גם להגיע לידי ריב וכעס, וגם שנאה. עיין דברי מהר"ץ חיות (על מסכת נדה דף לד). ובשו"ת המבי"ט (סי' סח) כתב בענין דומה "על כן יצאתי לשחר פניהם: אל יהיו חסידים הרבה". ועיין שו"ת רדב"ז (חלק ד' תשובה אלף שס"ח) בשם ריטב"א: "בדבר שאין האיסור מבורר ולא מוכרע, לא ישנה מפני המחלוקת". ובסוף דבריו: "שלא יגרום לשנאת חנם ולחילול השם".

ולפי התנהגות הרבנים האוסרים, הרבה מתלמידי הישיבות לא יוכלו לאכול בבית הוריהם כשחוזרים לשבתות או ב"בין הזמנים", כיון שההורים גרים במרחקים ואין שם "חנניות שמיטה". וכמובן, גם החיילים הדתיים המשרתים בצבא, ייכשלו באיסורים.

והנה מדברי ה"חזון איש" עצמו יש למחמירים ללמוד פרק בהלכות ציבור. חז"ל אסרו למכור בשביעית כלי מחרישה למי שהוא חשוד להשתמש בהם, אבל מגל קציר התירו וכו' (שביעית פ"ה משניות ה"ח) וביארו שם החילוק כי תולים שמא ישתמש בו בהיתר. אבל אם אמר בפירוש שישתמש בו לאיסור, אסור למכור לו. ומבאר ה"חזון איש" הבסיס הרעיוני לזה: "ונראה דהא דהקילו חכמים בספק אע"ג דספק מכשול ודאי אסור ליתן לפני עיור והיה ראוי להחמיר בספקות, משום דאם באנו להחמיר בספקות נמי נעשה מכשול, שנמנע חסד ודרכי חיים ושלוש מעצמנו ומהם, והם רק עמי הארץ וחייבים אנחנו להחיותם ולהיטיב עמם, וכל שכן שלא להרבות שנאה ותחרות בינינו וביניהם, ועוברים על 'לא תשנא' [את אחיך] ועוד כמה לאוין שאין איסורן קל מאיסור זה שאנו באים להציל אותם ממנו וכו'. ושלא לגרום מכשולים יותר גדולים להם ולנו, הכריעו לאסור למוכרם בזמן שהוא ודאי לעבירה, ולהתיר בספק. וזו דרך הממוצעת והישרה" (חזון איש, "זרעים", עמ' 244). והלואי שהיו התקיפים הללו בזמננו שועים לשמוע עצתו של החזון איש! וימנעו מישראל ריב, קטטה ומחלוקת, שנאה ואיבה.

וכאן נשאל שאלת תם. אותם רבני ערים העומדים בכל תוקף ועוז לא לתת יד להערמה זו של "היתר המכירה" (שכאמור נשתרשה בישראל זה כבר מאות שנים להשתמש ב"היתר מכירה" לענייני איסורים אחרים כמו בכור בהמה ועוד) כיצד יתנהגו כאשר בעוד חצי שנה כמעט כל בני עירם יפנו אליהם למכור את חמצם לנכרי למשך שבעה ימי פסח? הלא עליהם להיות עקביים לשיטתם. כלום גם אז יסרבו בנחרצות ובנחישות, כי לא יתנו ידם למכירה ולהפקעה? הבה ונראה.

לעת עתה, באתי לחזק ידי הסומכים על היתר המכירה, שגדולים וטובים מחכמי אומתנו התיירו. ויש לנלחמים ואוסרים להיזהר שלא ייכשלו בביזיון ת"ח של דורות קודמים, שהוא עון נורא.

פרק שני

הבה נברר. יש לדעת כי אמנם רובם של הפוסקים סבורים ששביעית בזמן הזה מדרבנן (ויש שלושה גדולים הסבורים שהיא מדאורייתא), אבל תשעה גדולי עולם מהראשונים סבורים שהיא רק מעשה חסידות ולא חייבים בה אפילו מדרבנן. הגאון הגדול ר' עובדיה יוסף ציין את שמותיהם בשו"ת יביע אומר (חלק ג', יורה דעה, סוף סימן י"ט). הם הרשב"ם, בעל המאור, הרשב"ש, בעל הלכות גדולות, ר' יהודה הנשיא אברצלוני, הרב ר' יהודה בן יקר, הרב בעל העיטור, וכן דעת המאירי. עיין שם מקורות לכל אחד ואחד. והוא לא הזכיר את הראב"ד אשר בפירושו למסכת עבודה זרה (ט', ע"ב) אומר שהמצוה מדרבנן, אבל בהשגותיו שנדפסו על הרי"ף לגיטין דף ל"ו אומר שהיא רק חסידות בלבד. ועיין דברי הרב אברהם קוק ("שבת הארץ" מבוא, פרק ו, עמ' 112) שסברא קרובה היא שהראב"ד הקדים לכתוב ביאורים לגוף הגמרא ורק אח"כ טיפל בדברי הרי"ף. ובכן דעתו הסופית, זו שבתקופה המאוחרת, היא לקולא!

על סמך הדברים המאירים הנ"ל סיכם הרב עובדיה יוסף (בשנת תשי"ט): "ועל כן בודאי דחזי לאצטרופי בשעת הדחק גדול כזה ע"י היתר מכירה (הגם) [למרות] שהיא הערמה גלויה וכו' והמיקל לא הפסיד" עכ"ל. ובזמננו גם הגאון הרב שמואל מוהילבר (ביאליסטוק) אמר להקל מחמת נימוק זה ששמירת שביעית בזמן הזה היא רק חסידות.

אבל אפילו כפי שהכריע ה"חזון איש" ורוב הפוסקים שהמצוה היא מדרבנן, יש לנו ספקות רבים המטים את הכף להקל בכל מחלוקת בהלכה זו כאשר היא רק מדרבנן. ונביא ציטט מדברי הגאון הרב יצחק יוסף, בספרו "ילקוט יוסף" על שביעית (מהדורה שנת תש"ס, עמ' ק"א): "ולכאורה היה נראה להקל, שהרי מצינו:

[א] מחלוקת בין ר' יהודה וחכמים (ערכין לב:): אם שנת החמישים (יובל) מן המניין או אינה מן המניין ועולה לכאן ולכאן. ונחלקו בזה להלכה הרמב"ם והרא"ש, ונמצא

שבכל חמישים שנה משתנה החשבון בין הרמב"ם והרא"ש. ושנה שהיא שמיטה להרמב"ם אינה שמיטה להרא"ש, וכן להיפך.

[ב] ויש מחלוקת מאימתי מתחילים למנות שמיטין. כי נחלקו כמה שנים היה בית המקדש השני קיים [שהרי מחורבנה מונים].

[ג] ועוד נחלקו באיזה שנה נבנה בית המקדש.

[ד] ועוד נחלקו הראשונים אם שביעית נוהגת בזמן הזה או לא. [אמנם אחר כך הוא מביא כמה אחרונים הכותבים לא להתחשב בספקות אלו לבטל עצם מצות השביעית, אבל לדעתו אפשר להשתמש בספקות אלו כדי להתיר היתר מכירה. וכן כתב הרב אברהם קוק].

ויש להוסיף על דבריו. הנה יש מחלוקת בין הרמב"ם והגאונים (שקדמו לפניו) מתי היא שנת השמיטה. הרמב"ם הביא את דעתו (הלכות שמיטה פרק י', הלכה ד') ובענווה הטיפוסית שלו ממשיך: "אבל הגאונים אמרו שמסורת היא בידם איש מפי איש" וכו' [שנה אחרת]. וצריכים אנו להעמיד הדבר על דיוקו. הרמב"ם לא החליט שיש לעשות כהגאונים, אלא ציין מה דעתם. ואם היה מבטל דעתו של חשבון שלו, לא היה צריך לפרט אותו ולהאריך בו בספר ההלכות שלו. אמנם נהגו כולם כאילו הרמב"ם ביטל דעתו להגאונים.

והנה דבר פלא, ה"חזון איש" (על זרעים, עמ' 193) מביא שהגר"א כתב הוכחות למניינו של הרמב"ם וזו לשון חזון איש: "ומאד החזיק הגר"א בשיטה זו עד שמצא להעיר להחמיר לחוש גם לדעת הרמב"ם". דברי הגר"א הם בביאורו לחושן משפט (סימן ס"ז ס"ק ח, וחלק מדבריו צונזרו במהדורות אחרות). ובכן (לפי דברי הרב אברהם קוק להלן) בוודאי אחרי שהגר"א מחזיק בחשבון הרמב"ם, גם ספק זה מצטרף לקולא באיסור דרבנן זה, בשעת הדחק.

כאשר הרב אברהם קוק (שו"ת משפט כהן, סימן ס"ג) מנמק מדוע הוא סומך על דעת יחידים ב"היתר המכירה", ומביא דוגמאות ממה שהקילו אפילו באיסורים מדאורייתא, כמו שאין בזמן הזה רשות הרבים מדאורייתא לעניין טלטול בשבת או כיצד הפוסקים התירו איסור "חדש" וסמכו על דעת יחיד (וב"אגרות הראי"ה", חלק א' עמ' רמ"ו: מוסיף שסומכים על דעת יחיד באיסור סירכות הריאה, ובתיקוני עירובין), וממשיך: "וקל וחומר (במידה) [בדבר] שרבו כמו רבו המחליטים שהוא מדרבנן, שבודאי יש להם [למקילים] על מה שיסמוכו. וכל זה היה אפילו אם היה המצוה ברורה בידינו. וקל וחומר עתה שסוף כל סוף היא מסופקת, שהרי ספק המניין [של השנים] ספק עצום הוא, שבאמת אין בידינו כלל להכריעו. ולפי דעת רלב"ח (סימן קמ"ג) הספק הוא על ארבע שנים, ויש עוד לספק גם על שנה חמישית וכו'. ואע"ג שהוחזקו ישראל במניין הגאונים ז"ל, מכל מקום אין זה מונע מלדון דין ספק שבאמת לא הוכרעה המחלוקת מעולם על ידי מנין

ובית דין. ובימי בעל כפתור ופרח (עיין שם פרק נ"א) עוד לא היה מנהג מוחלט לגמרי בזה, אם לשבות ל[פי] מניין הרמב"ם או למניין הגאונים עכ"ל לענייננו.

פרק שלישי

היו שטענו שההיתר של הרב אברהם קוק היה רק מחמת פקוח נפש של החקלאים, אבל בזמננו אין במצב שום סכנה, ולכן לטענתם הרב אברהם קוק לא יתיר בזמננו. אבל דעה זו אינה נכונה, אלא גם הפסד קיום המשק הישראלי הוא נימוק ראוי בפני עצמו. זו לשונו: "ויען אשר ידעתי כי לפי המצב בשום אופן אי אפשר שלא יעשה איזה היתר, לא מצד (הסיפוק) [ההוצאה הכספית] של השנה [של שביעית], שעל זה היה אפשר להוציא ע"י השתדלות גדולה אולי מהבאראן [רוטשילד] שיחיה איזה סכום שהיה אולי מספיק להכרח, אבל העיקר הוא הפסק המסחר של היין ושל תפוחי הזהב [תפוזים] שעולה למליונים. ולא די שיפסידו את ההון העצום הזה בשנת השביעית עצמה, [אלא] יופסקו כל המסחרים [היצוא] כי לא ישתתפו בתי המסחר שבחו"ל עם בתי מסחר שהם מפסיקים את משלוח סחורתם בזמן מן הזמנים, כידוע לכל, ואז מוכרח לבוא משבר גדול על כל המסחר גם כל השנים שלאחר שביעית" ("אגרות הראי"ה", חלק א' עמ' רמ"ה).

לפי הנימוק שנתן הרב בזה, ברור כשמש שאילו היה נמצא בינינו היום היה ממשיך בהיתר המכירה, כדי להציל את המשק וכדי לפרנס את הציבור. ח"כ רובי ריבלין, חבר בוועדת הכספים של הכנסת, אמר השבוע בראיון ברדיו שבלי יבול חקלאי ישראל בשביעית נצטרך להוצאה של שלושה ביליון שקלים כדי לייבא מזון לאוכלוסייה שלנו. ולדבריו אין לנו את תקציב הזה. וכבר הזכרנו במאמרנו הקודם, כי לדעת התוספות (גיטין ל"ו) אין לסמוך על נס "וצויתי את ברכתי" עת שהמצוה היא אינה מדאורייתא.

פרק רביעי

במאמרנו הקודם הזכרנו שמותיהם של כמה מגדולי האחרונים שהכריעו להסתמך על היתר המכירה. עוול גדול עושים בימינו חלק מהלוחמים נגד ההיתר שמעלימים מהציבור מידע מי הם אלו גדולי העולם. בשנת תשי"ב היתה מודעה מסחרית באחד מהעיתונים על חנויות בהם "נמכרים ירקות ופירות ללא כל חשש של איסור שמיטה". בזה הם הטילו דופי בבעלי חנויות אחרות הסומכים על "היתר המכירה". הגיב על כך מו"ר ר' צבי יהודה קוק זצ"ל, באגרת שנדפסה ב"הצופה" (כ"ד חשוון, תשי"ב) והובא שוב ב"אגרות חמדה", פרק כ"ג):

"יש להעיר כי יבול הארץ שהטיפול בו מסתדר על פי הרבנות הראשית על יסוד הוראותיהם של הגאונים רועי ישראל [לענין יבול בשדה נכרי]: המבי"ט, המהרי"ט,

פאת השולחן, ר' יצחק אלחנן, ר' יהושע מקוטנא, ר' יהושע ליב דיסקין, האדר"ת, ר' אברהם מסוכאצוב [מחבר "שו"ת אבני נזר", יורה דעה סי' תנ"ח], ר' שמואל מוהילבר, ר' יעקב שאול אלישר, ר' יוסף ענגיל, ואאמו"ר הרב זצ"ל. כמובן שאין לחשוב (עליו) [על יבול זה] פגם של חשש איסור. את ערכם של הירקות והפירות אשר באותן החנויות האמורות [שעליהם היתה המודעה] יש לקבוע, כמו שהיא לאמיתו, רק בתור הידור מצוה ושכלול קיומה במדת חסידות. ותנאי יסודי של מדת חסידות הוא שלא לבזות אחרים שאינם נוהגים בה, כאמור בירושלמי ברכות סוף פרק ב', ושלא להוציא לעז על הראשונים שלא נהגו כך" עד כאן לשונו.

בשו"ת ישכיל עבדי (הרב הדאיה, חלק ח' יורה דעה סימן כ"ח, אות ג') כותב: "הדבר ידוע שאלו שלא סומכים על המכירה הם רק מיעוטא דמיעוטא".

זאת אומרת, כל הנוהגים לסמוך על היתר המכירה יש להם פוסקים גדולים עליהם ראויים לסמוך. ובימינו נתווסף גדול עולם, הגאון ר' שלמה זלמן אויערבך. והוא נשאל אם אין איסור לקנות אצל ירקן הסומך על "היתר המכירה", כי הכסף שנותנים לו נתפש בקדושת שביעית והוא מוציא את הכסף שלא כדין. ענה הגאון על פי מקורות ב"נתיבות המשפט", והמבי"ט, וכן שו"ת הכתב סופר, כי "מי שנוהג איסור באיזה דבר מסברא דנפשיה או מפני שאוחז בשיטת האוסרים, מותר לו ליתן משלו למי שנוהג היתר ואין בזה משום לפני עיוור וכו'. ואפילו בכהאי גוונא שהנותן סובר שהוא ודאי אסור, ולפי דעתו מי שמתיר אינו אלא טועה, אפילו הכי שרי" ("מנחת שלמה", חלק א', עמ' ר"ל).

וממשיך: "וחושבני שהבא לשאול משני חכמים ואחד אוסר ואחד מתיר, כיון דכללא הוא דבשל סופרים הלך אחרי המיקל, כמו שכתוב במסכת עבודה זרה (זו) מסתבר שאף אם האוסר עומד וצווה ככרוכיה על המתיר שהוא טועה, מכל מקום אם גם המתיר הוא חכם שהגיע להוראה, נראה שאם לאחר גמר הויכוח בין האוסר והמתיר, יחזור שוב השואל ושאל אותם איך עלי להתנהג? מסתבר שגם האוסר צריך לומר לו האי כללא שבדרבנן הלך אחר המיקל".

וממשיך רש"ז אויערבך: "ואם כן בנידון דידן, ששביעית בזמן הזה רק מדרבנן, וגם רוב המחמירים אינם מחזיקים את הדבר לוודאי איסור, שהרי אינם נמנעים מלהשתמש בכלים של הנוהגים כהמתירים (עיין יורה דעה סימן ס"ד סעיף ט' ובש"ך ופר"ח סי' קי"ט) אף על פי שאינם זהירים בביעור וגם מבשלים ירקות שאסורים משום ספיחים. ואלמלא היה הדבר בעיניהם איסור ברור היו צריכים ודאי להיזהר גם מכלים שאינם בני יומם, כיון דנותן טעם לפגם מותר רק בדיעבד ולא לכתחילה. ולכן נראה כדאמרן דבכי האי גוונא שהפירות מותרים אין שום איסור לקנות מהם" עכ"ל ("מנחת שלמה", חלק א' עמ' רל"א). [תוספת המעתיק, כמעט כל הפוסקים, כולל "חזון איש", פוסקים שאין איסור לקנות יבול אע"פ שהיה שמור ונעבד].

וגם הגאון ר' משה פיינשטיין (אורח חיים ח"א סי' קפז) כתב נגד הנמנעים מלקנות אתרוגי ארץ ישראל, ולא סמכו על היתר המכירה, "הדבר פשוט שמכיון שהם עושים על פי הוראת חכם, ליכא שום איסור בקנייתם, לא משום לפני עיור ולא משום מסייע עוברי עבירה. כי העושה ע"פ הוראת חכם אין עליו שום חטא, אפילו אם אין הלכה כמותו, כל זמן שלא עמדו כל חכמי הדור למנין ונפסק שלא כמותו". עיין שם.

פרק חמישי

הזכרנו במאמרנו הקודם את השאלה אם יש תוקף למכירה פיקטיבית זו. ויש עוד שאלה אם יש במכירת האדמה לנוכרים משום איסור "לא תחנם". מפני היקף המאמר ההוא, קיצרנו במקום שהיה ראוי להאריך. אנו מעתיקים כאן דברי הגאון ר' שלמה יוסף זווין, בספרו "לאור ההלכה" (במהד' שנת תשי"ט עמ' קיט-קכד, ובמהד' ספריית בית אל, שנת תשס"ד, עמ' קמה-קנ). ונקצר מאוד, ועל המעוניין לעיין שם.

[א] טענו כי כיון שאין מעשה המכר רשום ב"טאבו" (ספרי רישום מקרקעין) כחוק המדינה, אין תוקף למכירה זו. והרי דינא דמלכותא דינא? ועל זה בונה הרב זווין על דברי החזון איש עצמו (זרעים, מעשרות, סימן י') לעניין אחר (לא שביעית) ומוכיח שהקניין חל גם בלי שנרשם בספרי הממשלה. [ועוד עיין דברי ר' צבי פסח פרנק, רבה של ירושלים, "כרם ציון" אוצר השביעית, שנת תשל"ט, עמ' מ-מג, דחה דברי המערערים].

[ב] טענו כי אין כאן "סמיכות דעת". אין המוכר מתכוון ברצינות למכור, ואין הקונה חושב שבאמת קנה. על טענה זו השיב הרב אברהם קוק (מבוא ל"שבת הארץ", פרק יג) כי אמנם כן אם מבצעים קניין לשם עסק כסף, יש כאן חסרון של סמיכות דעת. אבל לענייננו כל הענין הוא רק להפקיע את האיסור, ובזה אפילו חקלאי ישראלי החילוני ביותר מעוניין כדי שלא ידבק שם איסור על תוצרתו, ולמען סילוק פגם זה הוא מוכר לחלוטין. [והוא הדין הקונה מעוניין בריווח כסף שלו מהטקס, ולזה יש קניין]. וגם לפי דין הגמרא זה מספיק, כמו שאמרו: "אי פריש, פריש" (קידושין כו.). והרי הגאון ר' יצחק אלחנן עמד בפני אותה השאלה לעניין מכירת חמץ לגוי בערב פסח, וכידוע גם שם יש שאלת חוסר "גמירת דעת". וענה הגאון שזה דומה למוכר שדהו מחמת רעתו. המוכר מעוניין להציל שדהו מהאיסור, ולכן זה מועיל.

ולעניין לא תחנם:

[א] לטובת ישראל, מותר למכור. "לא נאמר בתורה האיסור בלשון מכירה, אלא בלשון חנייה. לא מעשה המכירה הוא הקובע את האיסור אלא החנייה של הנכרי. ולכן להחליף עם הנכרי קרקע בקרקע מותר, כי חנייה חדשה אין כאן". אם חקלאים יהודים לא יוכלו לעבוד את האדמה בימינו ורק הערבים יעבדו, הם המתבססים בארצנו (כלכלית ומעשית) והיהודים נתלשים מכאן. בזה עצמו עוברים על "לא תחנם". אדרבה, היתר המכירה היא הגורמת לישראל חניה בארצנו! [טעם זה הוא הביא בשם הגאון מלובלין,

מחבר שו"ת תורת חסד". ויש להוסיף כי כן סבור גם כן הגאון ר' צבי פסח פרנק, ב"כרם ציון", מהד' שנת תשל"ט, סי' ג, עמ' לח"מ, ושם פקפק מאוד נגד דברי החזון איש].

[ב] ועוד אמרו הגאונים הנ"ל כי אם אנו יודעים שאחרי השביעית יחזור הקרקע לידי ישראל, אין כאן איסור חניה. וכן כתב הרב אברהם קוק ("משפט כהן", סי' נח. וכן כתב הגאון ר' יצחק אלחנן).

[ג] ועוד תיקן הגאון ר' נפתלי הרץ (אב"ד יפו, וע"פ הסכמתו של מהרי"ל דיסקין) למכור אדמה רק כדי יניקת השורשים בלבד, והרי זה כאילו מוכר לו עציץ בעלמא. בוודאי באיסור דרבנן, ראוי לסמוך על הספקות הנ"ל.

פרק שישי

אבל הלא סבורים המחמירים שלא יושיע לנו מכירת הקרקעות לגוי. כי עדיין קיימת בפירות האדמות ההן קדושת שביעית, וכך הורה ה"חזון איש". אבל יש לענות להם כי סוף כל סוף השולחן ערוך (יורה דעה, סי' שלא סוף סעיף י"א) לא פסק כך, אלא כיון שמדובר במצוה מדרבנן, יש קניין בידי גוי להפקיע ממצוות התלויות בארץ. וכלל בדינו, כיון שהרמ"א אינו מסתייג מדבריו, סימן הדבר שגם הוא פוסק כך. ועוד נפלא הדבר שהגר"א, בביאורו שם ס"ק כח, מציין למה שהוא עצמו כתב שם בס' שלא סוף ס"ק ו', שם מביא מקור לזה מהראשון "ספר התרומה" ("הלכות ארץ ישראל") וזו לשון הספר:

"בזמן הזה ששביעית מדרבנן, לדברי הכל יש קנין לנכרי בא"י להפקיע מקדושתה וכו'. ומהטעם הזה נוכל לומר דשביעית מותר לחרוש ולזרוע בקרקע העכו"ם אפילו מדרבנן" עד כאן לשונו. וגם תלמיד הגר"א, מי שה"חתם סופר" כנה אותו "נשיא א"י", הכריע כך ("פאת השולחן", סי' טז ס"ק מ).

וזה נראה מגוחך שהמחמירים בימינו יבזו ויזלזלו במי שסומך על השולחן ערוך והגר"א ושאר המוזכרים, מפני שהם מחמירים כהחזון איש?! ועיין ב"חזון עובדיה" (על סוכות, עמ' רפח) שהביא מהגאון ר' ישראל זאב מינצברג ("פירות שביעית", עמ' רא), כי סיעת המחמירים בטלה במיעוטה נגד גאוני הספרדים הקודמים (ושם מפרט). ועיין "יביע אומר" ח"ג על יורה דעה, עמ' קעד, וראה עוד ביאור מנומק יפה על זה של הגאון ר' יצחק יוסף ב"ילקוט יוסף" ("שביעית", עמ' תרלה-תרלו). וכן הוא המנהג שהיה בכל מרחבי א"י שאין קדושת שביעית בשדות של גויים, בין אצל אשכנזים של יישוב הפרושים ושל מקהלות החסידים ובין אצל ספרדים, עד עליית החזון איש לארץ ישראל והוא חלק (ח' מנוקדת קמץ) על המנהג הקיים. ולכן הבא בזמננו ללעוג על המתירים אינו אלא מן המתמיהים.

לעת עתה, באתי לחזק ידי הסומכים על היתר המכירה שגדולים וטובים מחכמי אומתנו התיירו. ויש לנלחמים ואוסרים להיזהר שלא ייכשלו בביזיון תלמידי חכמים של דורות קודמים שהוא עוון נורא.